

Asia C-709/19

**Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 98 artiklan 1 kohdan mukainen
ennakkoratkaisupyynnön tiivistelmä****Jättämispäivä:**

25.9.2019

Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin:

Hoge Raad der Nederlanden (Alankomaat)

Ennakkoratkaisupyynnön tekemispäivä:

20.9.2019

Valittaja:

Vereniging van Effectenbezitters

Vastapuoli:

BP plc

Pääasian menettelyn kohde

Pääasiassa on kyse riidasta, jossa asianosaisina ovat Vereniging van Effectenbezitters (jäljempänä VEB), alankomaalainen yhdistys, jonka sääntömääräisenä tarkoituksena on sijoittajien etujen valvominen, ja BP plc (jäljempänä BP), maailmanlaajuisesti toimiva öljy- ja kaasuyhtiö. Riita koskee BP:n osakkeenomistajille BP:n väitetystä lainvastaisesta toiminnasta aiheutunutta vahinkoa, nimittäin heidän osakkeidensa arvon alentumista.

Ennakkoratkaisupyynnön kohde ja oikeudellinen perusta

Tämä SEUT 267 artiklaan perustuva pyyntö koskee Alankomaiden tuomioistuinten kansainvälistä toimivaltaa. Kysymys on erityisesti siitä, onko tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 12.12.2012 annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) N:o 1215/2012 (uudelleenlaadittu) (jäljempänä Bryssel I a -asetus) tulkittava siten, että puhtaan taloudellisen tappion

ilmeneminen suoraan alankomaalaisella sijoitustilillä voi olla riittävä liittymäperuste Alankomaiden tuomioistuinten kansainväliselle toimivallalle.

Ennakkoratkaisukysymykset

1. (a) Onko [Bryssel I a -asetuksen] 7 artiklan 2 alakohtaa tulkittava siten, että Alankomaissa ja/tai Alankomaihin sijoittautuneessa pankissa ja/tai sijoituspalveluyrityksessä olevalla sijoitustilillä suoraan ilmenevä puhdas taloudellinen vahinko, joka on seurausta sijoituspäätöksistä, jotka on tehty kansainvälisen, julkisesti noteeratun yhtiön yleisesti maailmanlaajuisesti levittämien mutta virheellisten, puutteellisten ja harhaanjohtavien tietojen perusteella, on vahingon ilmenemispaikan (Erfolgsort) nojalla riittävä liittymäperuste Alankomaiden tuomioistuinten kansainväliselle toimivallalle?

(b) Jos näin ei ole, edellyttääkö Alankomaiden tuomioistuinten toimivaltaisuus muita erityisiä olosuhteita ja mitä ne ovat? Riittävätkö [äljempänä 7 kohdassa] esitetyt erityiset olosuhteet antamaan Alankomaiden tuomioistuimelle toimivallan?

2. Onko ensimmäiseen kysymykseen vastattava toisin, jos kyseessä olevan kanteen on nostanut Alankomaiden siviililain (Burgerlijk Wetboek) 3:305a §:n nojalla yhdistys, jonka tarkoituksena on itsenäisen oikeuden nojalla valvoa ensimmäisessä kysymyksessä tarkoitettua vahinkoa kärsineiden sijoittajien yhteisiä etuja, mistä seuraa muun muassa, että edellä tarkoitettujen sijoittajien kotipaikkoja ei ole vahvistettu, kuten ei myöskään yksittäisten ostotapahtumien tai sijoittajalla jo olevien osakkeiden myymättä jättämistä koskevien yksittäisten päätösten erityisiä olosuhteita?

3. Jos Alankomaiden tuomioistuimilla on Bryssel I a -asetuksen 7 artiklan 2 alakohdan perusteella toimivalta käsitellä siviililain 3:305a §:n nojalla nostettu kanne, onko kyseisillä tuomioistuimilla Bryssel I a -asetuksen 7 artiklan 2 alakohdan perusteella myös kansainvälinen ja sisäinen alueellinen toimivalta käsitellä kaikki ensimmäisessä kysymyksessä tarkoitettua vahinkoa kärsineiden sijoittajien sen jälkeen nostamat vahingonkorvauskanteet?

4. Jos edellä kolmannessa kysymyksessä tarkoitetuilla Alankomaiden tuomioistuimilla on kansainvälinen toimivalta mutta ei sisäistä alueellista toimivaltaa käsitellä kaikki ensimmäisessä kysymyksessä tarkoitettua vahinkoa kärsineiden sijoittajien nostamat vahingonkorvauskanteet, käytetäänkö sisäisen alueellisen toimivallan määrittämisessä silloin perusteena vahinkoa kärsineen sijoittajan kotipaikkaa, sen pankin sijoittautumispaikkaa, jossa sijoittajan henkilökohtainen pankkitili on, sen pankin sijoittautumispaikkaa, jossa sijoitustili on, vai jotakin muuta liittymää?

Unionin oikeussäännöt, joihin on viitattu

Bryssel I a -asetuksen 4 ja 7 artikla

Kansalliset oikeussäännöt, joihin on viitattu

Alankomaiden siviililain (Burgerlijk Wetboek) 3:305a §

Tiivistelmä pääasian tosiseikoista ja menettelystä

- 1 BP:n vuokraamalla Deepwater Horizon -öljynporauslautalla Meksikonlahdella tapahtui 20.4.2010 räjähdys, joka johti kuolonuhreihin ja loukkaantumisiin. Myös ympäristölle aiheutui vahinkoa.
- 2 VEB nosti vuonna 2015 BP:tä vastaan siviililain 3:305a §:n nojalla rechtbank Amsterdamissa (Amsterdamin alioikeus) ryhmäkanteen kaikkien henkilöiden nimissä, jotka olivat ajanjaksolla 16.1.2007–25.6.2010 ostaneet, pitäneet hallussaan tai myyneet BP:n osakkeita Alankomaissa olevan sijoitustilin tai Alankomaihin sijoittautuneen pankin ja/tai sijoituspalveluyrityksen sijoitustilin välityksellä (jäljempänä BP:n osakkeenomistajat).

VEB vaatii tässä menettelyssä rechtbankia toteamaan,

- (i) että Alankomaiden tuomioistuimella on kansainvälinen toimivalta käsitellä BP:n osakkeenomistajien esittämät vahingonkorvausvaatimukset
- (ii) että rechtbank Amsterdamilla on alueellinen toimivalta näiden vaatimusten suhteen
- (iii) että vahingonkorvausvaatimuksiin sovelletaan Alankomaiden oikeutta
- (iv) että BP antoi BP:n osakkeenomistajille virheellisiä, puutteellisia ja harhaanjohtavia ilmoituksia (i) BP:n turvallisuus- ja kunnossapito-ohjelmista ennen 20.4.2010 tapahtunutta öljykatastrofia ja/tai (ii) kyseisen öljykatastrofin laajuudesta ja/tai (iii) BP:n roolista ja vastuusta tässä öljykatastrofissa
- (v) että toimiessaan edellä (iv) alakohdassa ilmoitetulla tavalla BP toimi BP:n osakkeenomistajia kohtaan lainvastaisesti
- (vi) että jos BP ei olisi toiminut lainvastaisesti, BP:n osakkeenomistajat olisivat pystyneet ostamaan tai myymään BP:n osakkeita edullisempaan markkinahintaan tai he eivät olisi tehneet osakekauppoja ollenkaan
- (vii) että yhtäältä BP:n lainvastaisen toiminnan ja siitä johtuvien osto- ja myyntitapahtumien ja niiden ehtojen sekä toisaalta BP:n osakkeenomistajille

ajanjaksolla 16.1.2007–25.6.2010 aiheutuneen kurssitappion välillä on condicio sine qua non (ehdoton edellytys) -yhteys.

- 3 BP on kiistänyt Alankomaiden tuomioistuinten toimivallan ja väittänyt, että Alankomaiden tuomioistuimet eivät voi saada kansainvälistä toimivaltaa Bryssel I a -asetuksen nojalla. Rechtbank Amsterdam totesi, ettei se ole toimivaltainen käsittelemään VEB:n vaatimuksia. Gerechtshof Amsterdam (Amsterdamin ylioikeus) pysytti muutoksenhaussa rechtbankin tuomion. VEB teki kyseisestä Gerechtshofin tuomiosta kassaatiovalituksen ennakkoratkaisua pyytäneeseen tuomioistuimeen.

Pääasian asianosaisten keskeiset perustelut

- 4 Kassaatiomenettelyssä on riidatonta, että VEB:n vaatimukset koskevat Bryssel I a -asetuksen 7 artiklan 2 alakohdassa tarkoitettua sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevaa asiaa, minkä perusteella toimivalta on sen paikkakunnan tuomioistuimella, missä vahinko sattui tai saattaa sattua. Valitusperuste koskee kysymystä, onko Alankomaiden tuomioistuimilla sen paikkakunnan tuomioistuimena, jossa vahinko on ilmennyt, Bryssel I a -asetuksen 7 artiklan 2 alakohdan perusteella toimivalta käsitellä VEB:n vaatimukset.
- 5 VEB ja BP ovat erimielisiä 28.1.2015 annetun tuomion Kolassa, C-375/13, EU:C:2015:37 (jäljempänä Kolassa-tuomio) ja 16.6.2016 annetun tuomion Universal Music International Holding, C-12/15, EU:C:2016:449 (jäljempänä Universal Music -tuomio) välisestä suhteesta ja sen seurauksista käsiteltävänä olevalle asialle.
- 6 VEB katsoo muun muassa, että käsiteltävänä olevan asian olosuhteet ovat verrattavissa Kolassa-tuomion ja 12.9.2018 annetun tuomion Löber, C-304/17, EU:C:2018:701 (jäljempänä Löber-tuomio) olosuhteisiin. VEB perustelee kantaansa sillä, että osakkeiden arvon lasku ei johtunut rahoitusmarkkinoiden heilahteluista vaan siitä, että BP antoi virheellisiä, puutteellisia ja harhaanjohtavia tietoja edellä 1 kohdassa tarkoitettusta öljykatastrofista, jolloin BP ei noudattanut lakisääteisiä tiedonantovelvoitteitaan. Tämän seurauksena osakkeenomistajat tekivät sijoituspäätöksiä, joita he eivät olisi tehneet, jos heillä olisi ollut totuudenmukainen ja täydellinen käsitys tapahtuneesta. Kun asioiden oikea laita selvisi, heidän osakkeidensa arvo laski ja heille aiheutui vahinkoa. Koska osakkeita, ainakin osakkeenomistajien näitä osakkeita koskevia saatavia, hallinnoitiin (tilivientien kirjaukset) ja pidettiin Alankomaissa olevalla sijoitustilillä tai Alankomaihin sijoittautuneen pankin ja/tai sijoituspalveluyrityksen sijoitustilillä, kyseinen vahinko eli osakkeiden arvon aleneminen BP:n lainvastaisen toiminnan seurauksena on ilmennyt suoraan Alankomaissa tällä investointitilillä. Sen vuoksi Alankomaiden tuomioistuimet ovat toimivaltaisia käsittelemään VEB:n vaatimukset. Tämä Alankomaiden tuomioistuinten toimivalta ei edellytä mitään (muuta) erityisiä tai täydentäviä olosuhteita.

- 7 Jos kuitenkin Universal Music -tuomiossa tarkoitettuja erityisiä tai täydentäviä olosuhteita edellytetään, seuraavilla olosuhteilla on VEB:n mukaan toissijaista merkitystä. Ensiksikin BP kohdistaa toimintansa kansainväliselle sijoittajakunnalle, alankomaalaiset sijoittajat mukaan lukien. Suuri sijoittajaryhmä, jonka etuja VEB valvoo, koostuu sijoittajista, joista useimpien kotipaikka on Alankomaissa. Toiseksi BP on tehnyt Yhdysvalloissa sovintosopimuksen muiden osakkeenomistajien kanssa. Tätä sovintoratkaisua ei ole tarjottu sijoittajille, joiden etuja VEB valvoo, eikä Euroopassa ole käynnissä muita vastaavia menettelyjä. Kolmanneksi osa niistä osakkeenomistajista, joiden puolesta VEB toimii, on kuluttajia, joille annetaan Bryssel I a -asetuksessa erityinen oikeussuoja. Lopuksi on merkityksellistä, että VEB:n vaatimukset esitettiin siviililain 3:305a §:ään perustuvassa ryhmäkannemennettelyssä.
- 8 BP väittää muun muassa, että pelkästään se seikka, että Kolassa-tuomiossa vahinko koski suoraan Kolassan Itävallassa olevaa pankkitiliä, ei ollut riittävä peruste katsoa, että Itävallan tuomioistuimet olivat toimivaltaisia. Asiassa oli muita liittymiä Itävaltaan. Barclays oli julkaissut Itävallassa esitteen, ja itävaltalainen pankki oli myynyt arvopaperit edelleen. BP viittaa tässä yhteydessä Universal Music -tuomion 37 kohtaan. Siitä ilmenee, että Kolassa-tuomiossa annettu päätös liittyi olosuhteisiin, jotka yhdessä saivat aikaan kantajan kotipaikan tuomioistuinten toimivallan. BP väittää edellä esitetyn perusteella, että puhdasta taloudellista vahinkoa, joka ilmenee suoraan pankkitilillä, ei voida ilman täydentäviä olosuhteita pitää Bryssel I a -asetuksen 7 artiklan 2 alakohdan perusteella merkityksellisenä liittymänä. Tämä koskee myös tapauksia, joissa ei ole vaaraa siitä, että vahinkoa kärsinyt osapuoli voi myöhemmin manipuloida Erfolgsortia valitsemalla hänen kannaltaan edullisessa paikassa olevan pankkitilin. Koska täydentäviä olosuhteita ei ole, sen paikkakunnan tuomioistuimet, jossa pankkitili on, eivät siten ole toimivaltaisia. Käsiteltävänä olevan menettelyn kollektiivinen luonne ei BP:n mukaan vaikuta edellä esitettyihin seikkoihin.

Tiivistelmä ennakkoratkaisupyynnön perusteista

- 9 Hoge Raadin (Alankomaiden ylin tuomioistuin) mukaan nämä perustelut herättävät kysymyksiä Bryssel I a -asetuksen tulkinnasta ja oikeasta ratkaisusta on vartenotettava epäily. Tästä syystä Hoge Raad on pyytänyt Euroopan unionin tuomioistuimelta ennakkoratkaisua edellä esitettyihin kysymyksiin.
- 10 Selvennyksenä ensimmäiseen ennakkoratkaisukysymykseen Hoge Raad toteaa, että Kolassa-tuomiossa, Löber-tuomiossa ja käsiteltävänä olevassa asiassa on kyse pankkitilillä tai sijoitustilillä ilmenevästä puhtaasta taloudellisesta vahingosta, joka on seurausta kyseisellä pankkitilillä tai sijoitustilillä säilytettävien arvopapereiden arvon alenemisesta. Tilanne eroaa Universal Music -tuomion tilanteesta, jossa pankkitiliä koskeva puhdas taloudellinen vahinko johtui kyseiseltä tililtä suoritetusta maksusta, jolla korvattiin vahinkoa kärsineille ulkomailla aiheutunut vahinko. Toisin kuin siinä tapauksessa, että pankkitilillä tai sijoitustilillä säilytettävien osakkeiden arvo alenee, kyseisessä tilanteessa

vahinkoa kärsinyt osapuoli oli voinut vaikuttaa pankkitilillään olevien varojen määrän laskuun, koska hän saattoi vapaasti valita, suorittaako hän maksun kyseiseltä pankkitililtä. Kolassa- ja Löber-tuomioiden tosiseikkojen ja käsiteltävänä olevan asian tosiseikkojen välillä on se ero, että käsiteltävänä olevassa asiassa vaatimus ei perustu Alankomaissa levitetyn esitteen sisältämiin harhaanjohtaviin tietoihin. VEB:n väitteiden mukaan, joita Gerechthshof ei ole hylännyt ja jotka on kassaatiomenettelyssä näin ollen lähtökohtaisesti otettava huomioon, BP on antanut lehdistötiedotteiden, verkkosivustollaan julkaistujen raporttien, vuositilinpäätösten ja vuosikertomusten sekä johtajien esittämien julkisten lausumien välityksellä virheellisiä, puutteellisia ja harhaanjohtavia tietoja. BP ei kohdistanut riidanalaisia tietoja erikseen tai erityisesti alankomaalaisille sijoittajille. Käsiteltävänä olevassa asiassa ei myöskään näytä olevan kyse rahoitustuotteiden myynnistä ja ostosta Alankomaiden jälkimarkkinoilla, vaan BP:n tavallisten Lontoon tai Frankfurtin arvopaperipörssissä noteerattujen osakkeiden ostosta Alankomaissa olevan sijoitustilin tai Alankomaihin sijoittautuneessa pankissa ja/tai sijoituspalveluyrityksessä olevan sijoitustilin kautta. Se, että vastapuoli ei voi ennakoida oikeuspaikkaa, kuten olisi siinä tapauksessa, että Erfolgsortiksi osoitettaisiin pankin tai sijoitustilin paikkakunta, ei aina estä toimivallan osoittamista Erfolgsortin tuomioistuimelle. Unionin tuomioistuin on 25.10.2011 antamansa tuomion eDate Advertising ym., C-509/09 ja C-161/10, EU:C:2011:685, 51 kohdassa todennut, että toimivaltaisista ovat muun muassa jokaisen sellaisen jäsenvaltion tuomioistuimet, jonka alueella internetissä julkaistuihin tietoihin voidaan tai on voitu tutustua, ainakin siltä osin kuin kyse on sellaisen asian ratkaisusta, joka koskee käsittelevän tuomioistuimen jäsenvaltion alueella aiheutettua vahinkoa. Herää kysymys, onko olemassa perusteita vastaavanlaiselle toimivaltasäännölle sellaisten vaatimusten tapauksessa, jotka koskevat kansainvälisten julkisesti noteerattujen yhtiöiden julkaisemien virheellisten, puutteellisten tai harhaanjohtavien tietojen johdosta osakkeenomistajille aiheutuneen vahingon korvaamista.

- 11 Selvennyksenä toiseen ennakkoratkaisukysymykseen Hoge Raad toteaa, että se seikka, että käsiteltävänä oleva asia koskee siviililain 3:305a §:n nojalla nostettua ryhmäkannetta, voi johtaa lisävaikeuksiin määritettäessä Erfolgsortia. Koska ryhmäkanteella pyritään suojelemaan samankaltaisia etuja, sen yhteydessä ei oteta huomioon niiden vahinkoa kärsineiden sijoittajien henkilökohtaisia olosuhteita, joiden etuja ryhmäkanteella suojellaan. Ryhmäkanteessa ei huomioida erityispiirteitä, jotka liittyvät yksittäisiin osto- ja myyntitapahtumiin tai yksittäisiin päätöksiin olla myymättä sijoittajan hallussa jo olleita osakkeita. On kyseenalaista, onko tällaisessa tapauksessa otettava huomioon muita erityisiä olosuhteita, ja jos näin on, miten ne todetaan. Unionin tuomioistuin katsoi 21.5.2015 antamansa tuomion CDC Hydrogen Peroxide, C-352/13, EU:C:2015:335, 35, 36 ja 56 kohdassa, että alkuperäisen velkojan tekemä saatavien luovuttaminen ei voi vaikuttaa toimivaltaisen tuomioistuimen määrittämiseen Bryssel I -asetuksen 7 artiklan 2 alakohdan (sitä edeltäneen asetuksen vastaavan säännöksen) mukaisesti ja että vahingon sattumispaikka on tutkittava joka vahingonkorvaussaatavan osalta riippumatta sitä koskevasta

luovutuksesta tai kokoamisesta. On kyseenalaista, sovelletaanko tällaisia tiukkoja sääntöjä Erfolgsortin määrittämiseen myös siviililain 3:305a §:n nojalla toteutetun ryhmäkanteen tapauksessa, koska sellaisessa menettelyssä ei ole kyse saatavien luovuttamisesta tai kokoamisesta vaan ainoastaan kollektiivisesta edusta ja tällaiset säännöt heikentäisivät siviililain 3:305a §:ssä tarkoitetun välineen tehokkuutta.

- 12 Kolmannen ennakkoratkaisukysymyksen selvennykseksi Hoge Raad toteaa, että jos Alankomaiden tuomioistuimet ovat toimivaltaisia ja se toteaisi BP:n toimineen lainvastaisesti BP:n osakkeenomistajia kohtaan, kyseiset osakkeenomistajat voisivat tämän perusteella kukin erikseen nostaa vahingonkorvauskanteen uudessa menettelyssä. Jos näin tapahtuu, on selvitettävä, voidaanko tällaisia kanteita nostaa siinä tuomioistuimessa, joka oli toimivaltainen käsittelemään ryhmäkanteen. Tämä kysymys voi nousta esiin, jos BP:n osakkeenomistajan kotipaikka tai hänen pankki- ja/tai sijoitustiliensä sijaintipaikka Alankomaissa on sen tuomioistuimen tuomiopiirin ulkopuolella, jossa kanne on nostettu. Tässä yhteydessä viitataan myös neljänteen kysymykseen ja sitä koskevaan selvennykseen seuraavassa.
- 13 Selvennyksenä neljänteen ennakkoratkaisukysymykseen Hoge Raad toteaa, että unionin tuomioistuin viittaa Löber-tuomion 31 kohdassa Itävallan tuomioistuinten toimivaltaisuuteen. Bryssel I a -asetuksen 7 artiklassa säädetyillä erityisillä toimivaltasäännöillä säännellään paitsi kansainvälistä toimivaltaa myös sisäistä alueellista toimivaltaa. Löber-tuomiossa jäi avoimeksi, millä pankkitilillä vahinko suoraan ilmeni. Yhtäältä Löber-tuomion 32 kohdasta näyttää seuraavan, että käytettäessä ilmaisua ”pankkitili” ei tehdä merkityksellistä eroa ”henkilökohtaisten” pankkitilien ja sijoitustilien välillä. Tästä voitaisiin päätellä, että molemmat tilit voidaan ottaa huomioon. Toisaalta julkisasiamies Bobekin kyseisessä asiassa esittämän ratkaisuehdotuksen 13 kohdasta käy ilmi, että Löberillä oli henkilökohtainen pankkitili Wienissä, joka oli myös hänen kotipaikkansa, ja sijoitustilit Salzburgissa ja Grazissa. Vaikuttaa siltä, että Löber-tuomiossa Wienin tuomioistuimen toimivaltaisuuteen riitti, että Wien oli Löberin kotipaikan lisäksi myös sen pankin sijoittautumispaikka, jossa hänellä oli pankkitili. Tämä nostaa esiin kysymyksen siitä, millä perustein sisäinen alueellinen toimivalta määritetään. Onko perusteena vahinkoa kärsineen sijoittajan kotipaikka, sen pankin sijoittautumispaikka, jossa sijoittajalla on henkilökohtainen pankkitili, sen pankin sijoittautumispaikka, jossa hänellä on sijoitustili, vai jokin muu liittymä?